

Дзівінський Віктор Вікторович

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ
ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО МИТНОГО
ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Студент групи ФМСм-22
Дзівінський В.В.

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
Герчаківський С.Д.

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТА ДЕКЛАРУВАННЯ.....	7
1.1. Митне оформлення: правові підстави та організація проведення процедур.....	7
1.2. Організаційні процедури електронного митного декларування в Україні.....	13
Висновки до розділу 1.....	18
Розділ 2. ОЦІНКА ЕЛЕКТРОННОГО МИТНОГО ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	20
2.1. Моніторинг процедур митного оформлення в умовах війни в Україні.....	20
2.2. Практика здійснення електронного митного декларування та його ефективність.....	32
2.3. NCTS в контексті підвищення результативності митного оформлення і контролю.....	36
Висновки до розділу 2.....	41
Розділ 3. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНИХ МИТНИХ ПРАКТИК.....	43
Висновки до розділу 3.....	48
Висновки.....	50
Список використаних.....	52
Додатки	58

ВСТУП

Актуальність проведеного дослідження є очевидною, враховуючи світові тренди розвитку цифрових митних технологій та діджитал-платформ у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Діджиталізація митного регулювання уособлює в собі загальносвітовий тренд щодо заміни існуючих паперових, а подекуди бюрократичних технологій на сучасні, найбільш затребувані та ефективні митні формальності, що сприяють розвитку міжнародної торгівлі.

Відзначимо й те, що наша держава визначила активне співробітництво за стандартами та вимогами Європейського Союзу та інтеграцію та гармонізацію з його цифровими ринками, мережами та технологіями пріоритетним завданням, навіть не зважаючи на важкі умови та трансформації воєнного періоду в Україні. Вважаємо, що розвиток цифрових митних технологій сприятиме інтенсивності зростання української економіки загалом та сфери зовнішньоекономічної діяльності зокрема, особливо у контексті майбутньої інтеграції з європейськими структурами.

Ступінь дослідження проблеми. Окремі аспекти дослідження теоретичних і практичних засад митного оформлення, електронного митного декларування в Україні та світі знайшли місце в роботах багатьох науковців, зокрема таких, як: В. Дроздова, А. Войцещука, С. Герчаківського, К. Закерничної, І. Івашук, А. Крисоватого, А. Корольова, А. Круглова, В. Лісіци, В. Мартинюка, Н. Мігай, В. Остапенка, С. Смерічевської, А. Сухаревської та інших. і багато інших. Такі позиції визначили обґрунтованість теми кваліфікаційної роботи, мету, відповідність поставленим завданням та структуру випускної кваліфікаційної роботи.

Метою випускної кваліфікаційної роботи виступає теоретичне обґрунтування та вироблення практичних рекомендацій щодо удосконалення вітчизняної практики митного оформлення товарів і транспортних засобів на основі впровадження цифрових технологій.

В рамках проведеного дослідження та досягнення мети було окреслено та вирішено наступні **завдання**:

- вивчити нормативно-правові аспекти митного оформлення, класифікації форм та типів декларування;
- дослідити організаційні аспекти проведення митних формальностей щодо декларування товарів в Україні;
- проаналізувати особливості воєнного періоду в Україні в частині запровадження спрощень митного оформлення та декларування товарів;
- дослідити особливості діяльності Державної митної служби України на рівні профільного Департаменту щодо цифровізації митної системи;
- провести аналіз імплементації конвенції про спільний транзит та створення електронної митної декларації в рамках цього процесу;
- визначити проблемні аспекти та перспективи розвитку вітчизняної системи електронного митного декларування із врахуванням позитивів зарубіжного досвіду.

Об'єктом дослідження є система відносин, що виникають між суб'єктами митних правовідносин в частині митного оформлення товарів і транспортних засобів.

Предметом дослідження є практика Державної митної служби України щодо використання електронного декларування.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у систематизації теоретичних та практичних підходів щодо розвитку в Україні діджитал-процесів митної системи на основі позитивних практик митних інституцій європейських країн.

Апробація результатів дослідження. Результати роботи апробовані на II Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених пам'яті видатного українського вченого-економіста Сергія Ілліча Юрія «Розвиток фінансів, аудиту, бухгалтерського обліку та оподаткування: реалії часу» та 5 Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Актуальні проблеми

та перспективи розвитку України в галузі управління та адміністрування: ініціативи молоді».

РОЗДІЛ І

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ТА ДЕКЛАРУВАННЯ

1.1. Митне оформлення: правові підстави та організація проведення процедур

Митне оформлення – назвичайно важливий комплекс митних процедур та формальностей, який в сукупності із митним контролем забезпечують формалізацію перетину митного кордону держави і є необхідним з позицій функціонального забезпечення митного адміністрування.

Інституційно процес митного оформлення здійснюється митними органами за посередницькою присутністю митних посередників – декларантів, уповноважених ними митних брокерів, митних перевізників та ін.

Чинним митним законодавством, зокрема в Митному кодексі України прописаний вичерпний перелік основних функціональних завдань митних органів, серед яких варто виокремити: «забезпечення правильного застосування, неухильного дотримання та запобігання невиконанню вимог законодавства України з питань державної митної справи та здійснення митного контролю та виконання митних формальностей щодо товарів, що переміщуються через митний кордон України» [1]. Якраз у розумінні законодавця виконання митних формальностей в частині митного оформлення і декларування товарів і транспортних засобів має відбуватись у чіткій відповідності з нормами митного законодавства, а функцію стороннього контролю за таким процесом виконує система митних інституцій держави.

Крім цього, статею двісті сорок шість Митного кодексу України чітко визначено мету митного оформлення, яка визначально пов'язана із забезпеченням законності порядку переміщення товарів і транспортних засобів через кордон.

Іншою важливою компонентою мети митного оформлення є забезпечення статистичної функції державної митної справи, що полягає в сприянні у веденні

статобліку товарів, предметів, транспорту, який переміщується через митний кордон України в різних митних режимах.

Якщо розглядати семантичне поєднання дефініцій «митне оформлення» і «декларування», то перше поняття є значно ширшим і включає в себе декларування як окремий елемент. Саме ж «декларування» уособлює процедуру заявлення (представлення) контролюючому органу усіх відомостей про товар, що переміщується, мету такого переміщення, транспортний засіб переміщення.

Важливість декларування за встановленими формами відповідних декларацій є неабиякою, адже слугує інформаційним підґрунтям для проведення інших формальностей митного оформлення і контролю.

На сьогодні в теоретичному та прикладному аспектах варто виділяти 4 форми декларування (рис. 1.1):

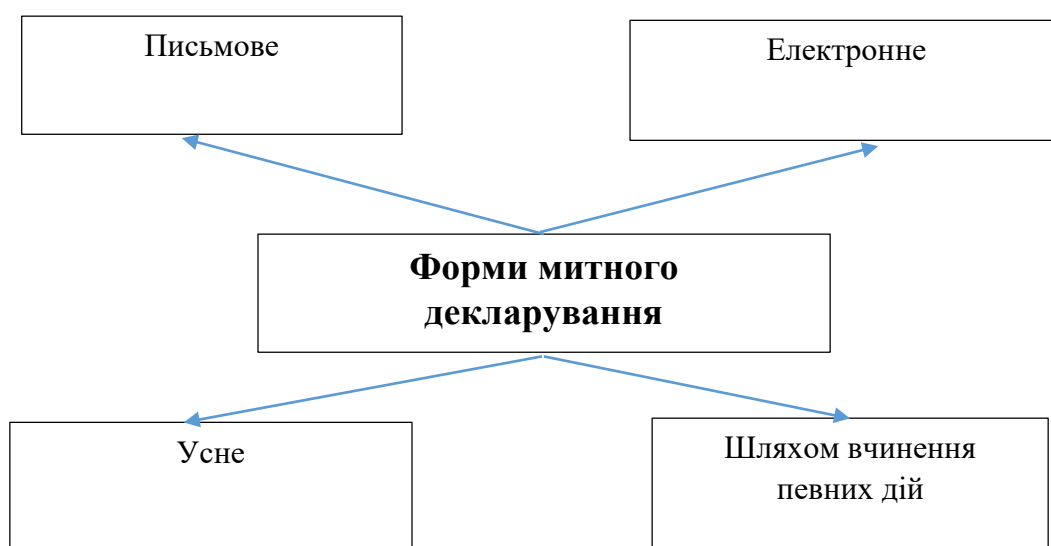

Рис. 1.1. Форми митного декларування

Джерело: складено автором

Характеризуючи представлені форми митного декларування, відзначимо, що для кожного з них характерними є певні умови та порядок перетину митного кордону і стосується визначеного кола суб'єктів митних правовідносин. Так наприклад, усна форма митного декларування в основному використовується як

вид опитування громадян в частині наявності заборонених для перевезення товарів, предметів тощо.

Декларування шляхом вчинення дій передбачає здійснення суб'єктом митних правовідносин юридично значимих дій, що можуть трактуватись як інформування митних органів про наявність чи відсутність товарів і транспортних засобів, які підпадають під обов'язок декларування. Для прикладу, громадян чи іноземців, здійснюючи перетин кордону в автомобільному пункті пропуску свідомо обирає «пас» для проходження кордону – «зелений» або «червоний коридор» і тим самим інформує митника про те чи є в нього товари для митного декларування.

Письмове декларування передбачає надання необхідних відомостей для митного оформлення та митного контролю за допомогою декларацій на паперових носіях, а відповідно електронне через подачу електронних декларацій, що засвідчуються електронним підписом декларанта чи уповноваженою ним особою.

Письмова та електронна форми митного декларування є взаємопов'язаними і взаємодоповнюючими формальностями, адже митна декларація, що подається на паперовому носії в обов'язковому порядку супроводжується її електронною аналогічною копією.

Важливим в контексті цього дослідження є вивчення типів та видів декларацій. Найбільш узагальненим підходом класифікації декларацій є їх поділ за напрямком переміщення – експортні, імпортні, транзитні. Детальніша класифікація за цим підходом подана в додатку А.

Таким чином, основним документом, який використовується в процесі митного оформлення товарів, предметів, транспортних засобів є митна декларація. Саме тут кумулятивно збирається інформація з товаросупровідних документів, що підтверджують фактурну та митну вартість товару, умови та правило Інкотермс, особливості визначення країни походження такого товару, опис та кодування такого товару, умови його транспортування, зазначення реквізитів самого транспортного засобу, умови сплати митних платежів в частині

видів таких платежів, способу сплати, особливостей нарахування та застосування ставок митних платежів, інші необхідні реквізити, що описують декларанта, перевізника та інших суб'єктів митних правовідносин, що беруть участь в митному декларуванні.

Митне законодавство України регламентує використання за певних умов різних видів митних декларацій (рис. 1.2).

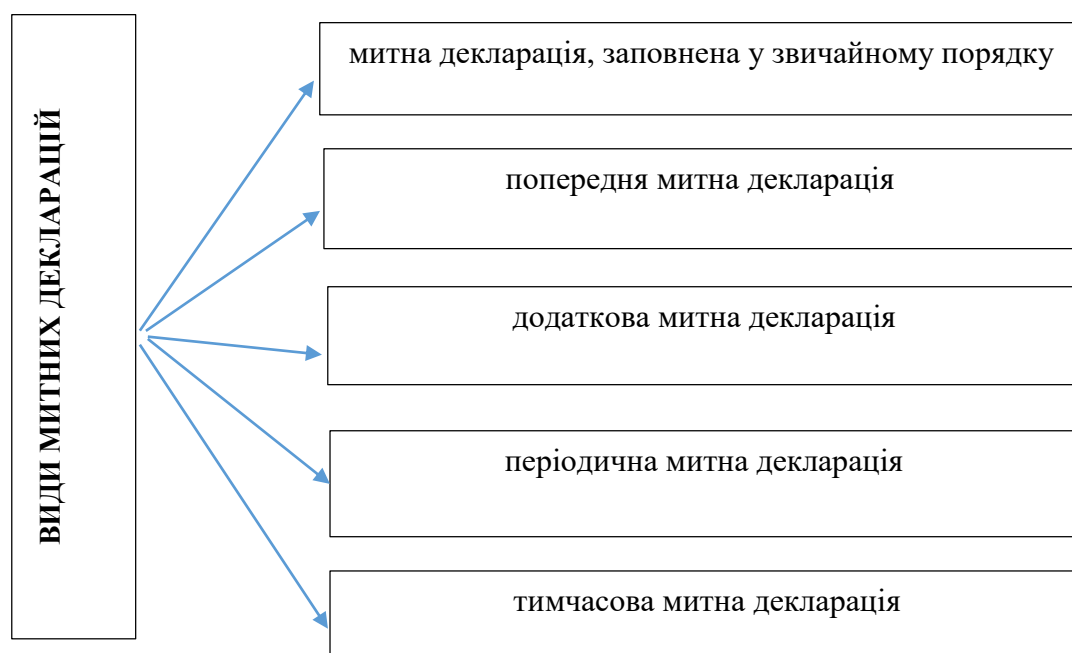

Рис. 1.2. Види митних декларацій в Україні

Джерело: складено автором

До найбільш поширених видів митних декларацій, які використовуються в митній практиці в Україні належить декларація, заповнена у звичайному порядку. Саме за задумом законодавця, такий тип декларації вважається підсумковим документом процесу митного оформлення, що має містити повний обсяг відомостей (даних) про товар, який має бути достатній для завершення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення у заявлений декларантом або уповноваженою особою митний режим.

Чинним законодавством у сфері митного декларування визначено чіткі часові рамки на початок та завершення митних процедур з митного оформлення, що відповідно складає строк не більше чотирьох робочих годин з моменту

прийняття митної декларації, заповненої у звичайному порядку відповідно до митного режиму.

Особливість подання митному органу попередньої митної декларації полягає в тому, що вона подається до оформлення як правило до ввезення в Україну товарів, транспортних засобів комерційного призначення або ж після їх відповідного ввезення, якщо такі товари і транспортні засоби, що підлягають митному декларуванню перебувають в зоні діяльності пропускнуго режиму митного поста. Попередня декларація – це зручний та доступний спосіб пришвидшити процедури митного оформлення та декларування, виконання митних формальностей у найкоротші терміни.

Існують ситуації, коли суб'єкт митних правовідносин не володіє у повній мірі достатніми інформативними масивами про товар, транспортний засіб, що здійснюють перетин митного кордону, тоді чинне нормативне поле дозволяє подати митному органу тимчасові декларацію. Вона повинна містити інформативні дані про товар і транспортний засіб, на якому він перевозиться та інші дані, щоб мати можливість заявити його у певний митний режим.

В термін до 45 календарних днів декларант бере на себе зобов'язання подати додаткову митну декларацію, де у визначений спосіб має подати інші додаткові відомості для закінчення процедури митного оформлення та декларування товарів і транспорту.

У випадку, якщо суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності здійснює однотипні операції, де як правило зазначається той самий товар, транспортний засіб, умови поставки, країна походження та інші допоміжні відомості, він може подати митному органу періодичну митну декларацію.

Сама процедура митного оформлення передбачає виконання багатьох функцій та формальностей як з боку декларанта або уповноваженої особи, так і з боку митного органу. При чому, крім митних формальностей, які відносяться до системи митного оформлення, можуть здійснюватись і митні формальності щодо проведення окремих процедур митного контролю, до яких належить митний огляд, взяття проб і зразків товару для дослідження правильності

визначення коду товару чи країни походження, обсяження товару, його зберігання, ідентифікація транспортного засобу на якому перевозиться товар та ін. Уся сукупність митних формальностей у процесі здійснення митного оформлення, декларування та митного контролю здійснюється через використання автоматизованої системи митного оформлення (АСМО), яка є програмним продуктом митних органів і здійснює наступний функціонал (рис. 1.3):

Автоматизована система митного оформлення бере також безпосередню участь в електронному декларуванні товарів і транспортних засобів, коли за допомогою інформаційного термінала декларант подає електронні варіанти митних декларацій. Електронна копія митної декларації, яка введена до АСМО за допомогою інформаційного термінала, здійснюється у термін, що не перевищує 1 годину з часу її введення до АСМО.

Однією із проблем електронного митного декларування була проблема захисту даних при такій формі декларування. Саме тому така митна формальність як щодо декларанта (уповноваженої особи), так і з боку митних органів використовується механізм посиленого електронного ключа-сертифіката для користування електронним підписом. Крім цього, для здійснення електронного митного декларування використовуються надійні електронні пошти декларантів/митних органів з надійними паролями для входження в такі системи.

Таким чином, система електронного митного декларування за час функціонування в митних органах держави зарекомендувала себе як надійний, зручний та ефективний спосіб здійснення митних формальностей при митному оформленні товарів і транспортних засобів в Україні.

1.2. Організаційні процедури електронного митного декларування в Україні

Електронне митне декларування – це комплекс правових та організаційних процедур, які передбачають подання детальних інформаційних масивів про товар, транспортний засіб, його умови та порядок переміщення через митний кордон України, а також інших додаткових відомостей про зовнішньоекономічну операцію, які потрібні для здійснення митного оформлення, митного контролю і випуску у вільний обіг на митній території країни.

Електронне митне декларування як сукупність багатьох процедур відбувається у декілька етапів:

Базовим нормативним документом, яким розпочато процедуру розвитку електронного митного декларування можна вважати Наказ ДМСУ Про затвердження Концепції створення, впровадження і розвитку системи електронного декларування товарів. Такий документ з'явився в роботі митних інституцій України як наслідок впроваджувати Міжнародної конвенції про спрощення митних процедур від 1999 року (м.Киото, Японія). Згодом напрацювання щодо електронного митного декларування знайшли відображення у відповідних статтях Митного кодексу України.

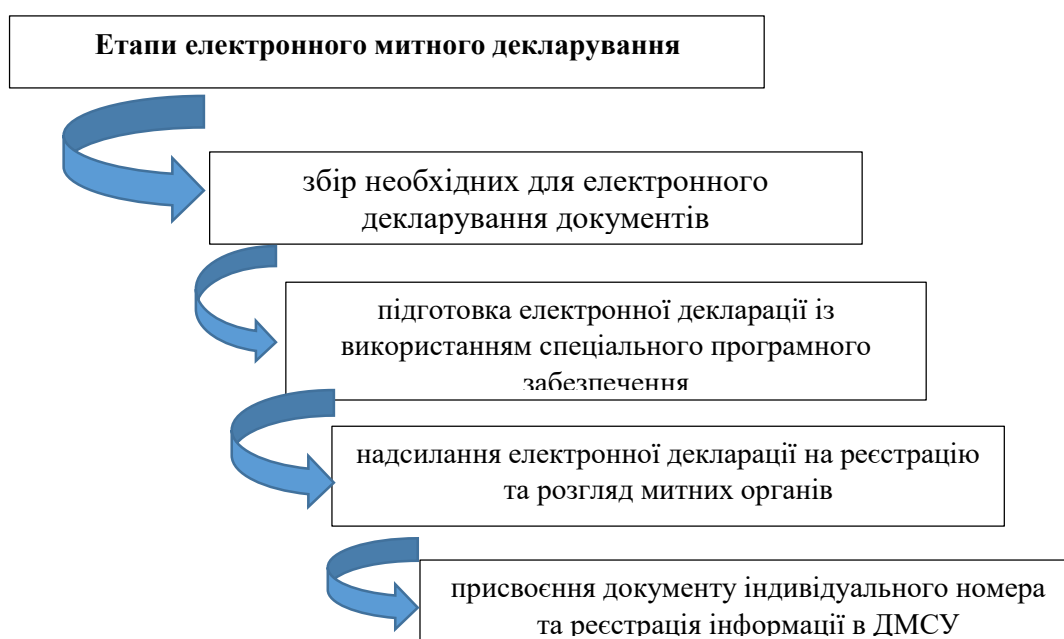

Рис. 1.4. Етапи електронного митного декларування

Джерело: складено автором

Так, «відповідно до ч. 2 ст. 257 Митного кодексу України електронне декларування здійснюється з використанням електронної митної декларації, засвідченої електронним цифровим підписом, та інших електронних документів або їхніх реквізитів у встановлених законом випадках. Митна декларація та інші документи, подання яких митним органам передбачено Митним кодексом України, оформлені на паперовому носії та у вигляді електронних документів, мають однакову юридичну силу (ч. 3 ст. 257 МК України)» [1].

Чинним українським законодавством на сьогодні не встановлено жодних обмежень щодо подання митному органу електронної митної декларації. Єдина умова для суб'єктів митних правовідносин полягає в тому, що така електронна митна декларація має особисто завірятись електронним цифровим підписом. Це чи не єдине процедурне застереження, яке ставиться в процесі реалізації практики електронного митного декларування.

Таким чином, процедура електронного митного декларування товарів «полягає в такому:

- підприємство заповнює в установленому порядку митну декларацію в електронному вигляді;
- додає до неї електронні копії документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення товарів;
- формує повідомлення та засвідчує його електронним цифровим підписом;
- передає зазначене авторизоване повідомлення каналами передачі даних за допомогою системи електронної пошти до відповідного структурного підрозділу митного органу, де воно буде проаналізоване за допомогою програмно-інформаційного комплексу "Інспектор 2006", або направляє авторизоване повідомлення напряму до Центральної бази даних Єдиної автоматизованої інформаційної

системи (ЄАІС) Держмитслужби, де воно буде проаналізоване за допомогою відповідних програмно-інформаційних комплексів» [14].

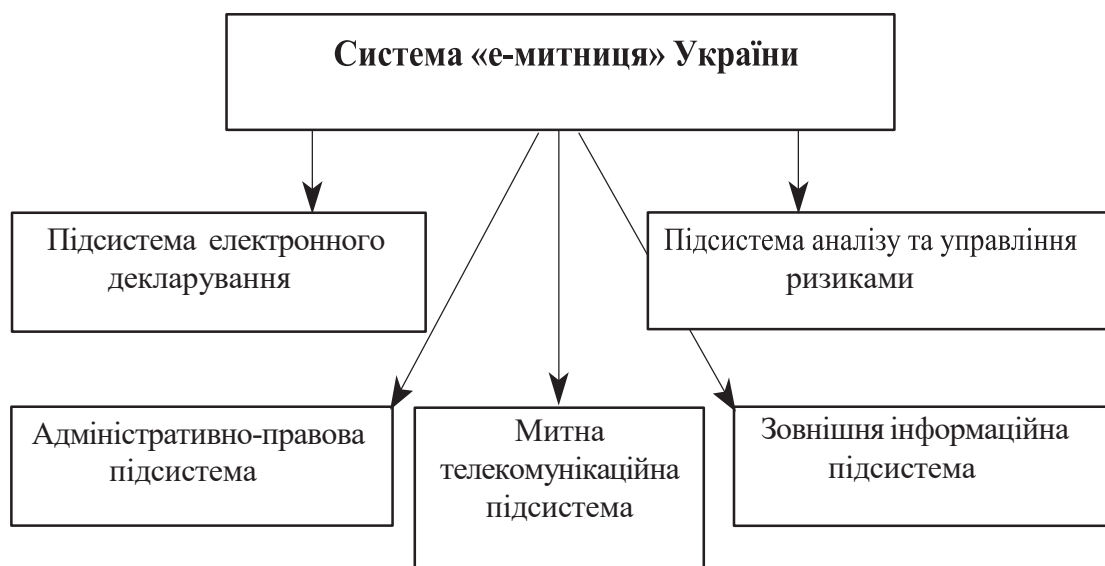

Рис. 1.5. Компоненти електронної митниці України

Джерело: складено автором на основі [21]

Саме автоматизована система митного оформлення та програмно-інформаційний комплекс "Інспектор 2006" в автоматичному режимі здійснює перевірку:

- достовірності електронного цифрового підпису (яким засвідчується митна декларація) на авторизованому повідомленні;
- дотримання структури й формату даних, що встановлюються Держмитслужбою України до документів, які подаються в електронному вигляді;
- правильності заповнення електронних копій митної декларації та інших документів на предмет відповідності форматно-логічному контролю.

За результатами такого форматно-логічного контролю, який здійснює автоматизована система митного оформлення виявляються ризики і може бути або позитивний, або негативний результат. У випадку негативного результату

автоматизована система формує протокол, в якому декларанту представляються помилки в оформленні митної декларації.

У випадку позитивного результату форматно-логічного контролю електронної митної декларації здійснюється кілька важливих аспектів:

1. митна декларація реєструється і їй присвоюється індивідуальний реєстраційний номер;
2. за поданою митною декларацією здійснюється селекція та управління митними ризиками;
3. для декларанта формується протокол з інформуванням про реєстрацію митної декларації, аналіз митних ризиків та результатами поточного проведеного контролю

Крім зазначених кроків, дуже важливим проміжним етапом електронного митного декларування є процес згенерування форм митного контролю, які потрібно задіяти до конкретної ситуації з митним оформленням (перевірка супровідних документів, митний огляд, частковий митний огляд та ін).

Поділяємо позицію українських вчених-фінансистів про те, що «одним із ключових аспектів електронної митниці є впровадження системи «єдиного вікна», які дозволяють трейдерам подавати пов'язану з торгівлею інформацію та документи через єдину електронну платформу. Це усуває необхідність багаторазового подання до різних установ, зменшуючи дублювання, час і витрати. Через єдине вікно митні адміністрації можуть безперешкодно обмінюватися даними з іншими державними органами, такими як податкові органи, портові оператори та інші регуляторні органи, щоб полегшити інтегровані та скоординовані митні процеси» [22].

В багатьох країнах світу через рекомендації та політику Всесвітньої митної організації було імплементовано механізм «єдиного вікна» в практику митного адміністрування. Для іноземних інвесторів – наявність такої діджитал систем є індикатором привабливого інвестиційного клімату. Крім цього такий підхід щодо удосконалення митного адміністрування «рекомендується та описується у рекомендації №33 Європейської Економічної Комісії ООН (UN/CEFACT) та документах Всесвітньої митної організації, таких як «Єдине вікно: наслідки для адміністрації митниць», «Гармонізація даних щодо єдиного вікна» та «Як побудувати механізм єдиного вікна». Впровадження «єдиного вікна» на кордоні також є міжнародно-правовим зобов'язанням України в рамках Світової організації торгівлі» [22].

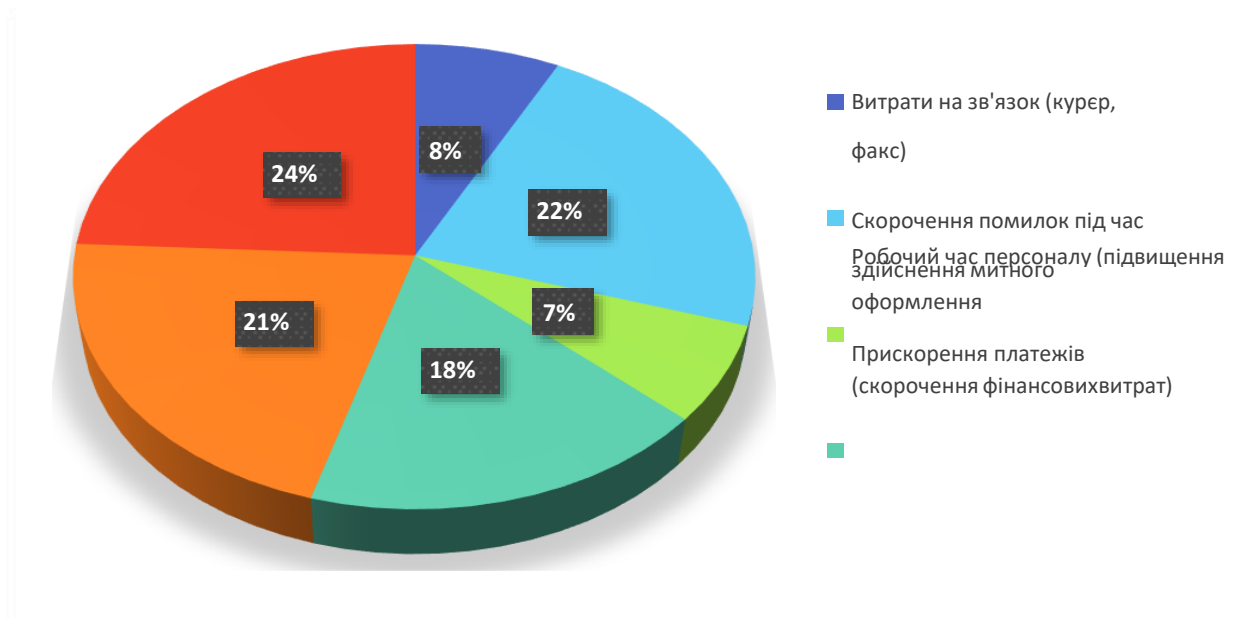

Рис. 1.6. Ефекти, отримані внаслідок імплементції електронної митниці в Україні

Джерело: складено автором на основі [22]

Як бачимо, із представленого рисунка 1.6 Державна митна служба України та декларанти отримали ряд суттєвих ефектів внаслідок імплементції та розвитку електронної митниці загалом та електронного митного декларування зокрема.

Сюди ми повинні віднести: скорочення методологічних та арифметичних помилок при митному оформленні декларацій, скорочення суміжних адміністративних та фінансових витрат, що пов'язані із обслуговуванням процедури митного оформлення, зменшення витрат на митно-посередницьке представництво, зниження витрат на заязок, інтернет-послуги, зменшення витрат на консультування процесу митного оформлення тощо.

Отже, електронне митне декларування товарів – це «безпаперова» новітня передова технологія, яка застосовується митними інституціями багатьох країн світу, особливо розвинутого Заходу. Така технологічна новація принесла багато позитивних аспектів у процес митного адміністрування, зокрема спричинила пришвидшення та спрощення митних формальностей, зробила процес подачі і перевірки супровідних зовнішньоекономічних документів, що використовуються в процесі митного оформлення. За умов електронного митного декларування процес митного оформлення товарів і транспортних засобів став менш вразливим до викликів службової корупції, шахрайства, зловживань чи перевищень влади тощо.

Висновки до розділу 1

Одна із форм декларування, що регламентована митним законодавством України – це електронне митне декларування. Головними перевагами такої форми митного декларування є наступні диспозиції:

- зручність такої форми декларування, адже декларант може здійснити таку митну процедуру в зручний час і не залежить від робочого режиму митних органів, можливих черг тощо;
- необовязкова присутність декларанта чи уповноваженої ним особи безпосередньо на митниці чи митному посту, що спричинена можливістю роботи в онлайн форматі;

- мінімізація документів, що супроводжують процес митного оформлення та декларування;
- відсутність прямих контактів між декларантом та представником митних органів, що мінімізує корупційні ризики чи зловживання владою в цій сфері;
- зручний формат моніторингу проходження митного оформлення та декларування товарів і транспортних засобів на усіх етапах від початку до формального завершення митного оформлення.

Електронна митниця, що була імплементована в Україні і елементом якої стало електронне митне декларування стала справжнім революційним проривом в митному адмініструванні і спрощенні умов ведення зовнішньоекономічної діяльності.

Європейські стандарти високої ефективності, транспарентності та цілісності в митному декларуванні стали фіскально значними, інвестиційно привабливими та значно сприяли покращенню спрощення торгівлі, відповідності та адмініструванню митних платежів.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕЛЕКТРОННОГО МИТНОГО ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Моніторинг процедур митного оформлення в умовах війни в Україні

24 лютого 2022 року стало трагічним моментом української історії, коли росія агресивно вторглась на митну територію України і завдала і продовжує завдавати непоправних втрат українцям, економіці, державі. Разом з тим, уся європейська та світова спільнота стала обабіч з Україною та протистоїть шаленому агресору. В таких важких соціальних та економічних умовах для нашої держави європейська спільнота відкрила двері до багатьох своїх інтеграційних надбань, в результаті чого Україна доєдналась до єдиного енергетичного простору, банківського, транскордонного, отримала так званий митний і транспортний безвіз, які дозволили значно ефективніше здійснювати процедури митного оформлення та митного контролю.

Імплементация в Україні процедуру спільного транзиту та використання NCTS (Нова комп'ютеризована транзитна система) є вагомим досягненням української цифрової митниці та характеризує прагнення України приєднатись до провідних європейських діджитал-технологій в митній сфері.

Як і будь-яка важлива новація в житті, вона може порізно сприйматись суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Одні з них із задоволенням приєднались до нової системи митного оформлення та митного контролю, інші – перебувають в стані очікування і з острахом дивляться на новацію, не зважаючи на значні інформаційно-комунікативні заходи, які проводить Державна митна служба України.

Так зокрема, «Держмитслужба України перевірила близько 150 сценаріїв готовності до роботи з NCTS на міжнародному рівні. У системі зареєстровано понад 1100 трейдерів. Тому, незважаючи на війну, люди почали активно використовувати систему на національному рівні. За час

внутрішнього використання нової моделі понад 10 компаній отримали статус фінансових гарантів, виготовлено понад 7 тис. декларацій T1UA, отримано два дозволи на спрощення транзиту» [26] та додаток Б.

Відзначимо також, що навіть в умовах війни уряду та законодавцям вдалось нормалізувати та створити потрібне законодавче поле, що використання нової транзитної компютерної системи транзиту, яка в тому числі розвиває систему електронного митного декларування. Так в серпні 2022 року було ухвалено Закон України від 30 серпня 2022 року № 2555-IX «Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту» [34]. Сама процедура приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту розпочалась в Україні з 01 жовтня 2022 року.

На рівні Державної митної служби України був створений відповідний структурний підрозділ - Департамент запровадження міжнародної транзитної системи, що дозволило значно активувати і посилити роботу над імплементацією нової компютерної системи транзиту (митного безвізу).

В рамках імплементації конвенції про спільний транзит митні органи мають здійснити наступні заходи:

- підготувати необхідне законодавство та нормативно-правове забезпечення на рівні підзаконних актів;
- створити відповідну мережу та компютерну систему;
- розгорнути таку компютерну систему в розрізі територіальних підрозділів ДМСУ та інших суб'єктів митної системи;
- забезпечити та провести навчання та тренінги для посадових осіб митних органів;
- провести масово-роз'яснювальну роботу на рівні суб'єктів господарювання, що працюють в цій сфері;
- забезпечити створення Служби підтримки нової компютерної системи транзиту;
- здійснити тестування на відповідність митної системи технічним вимогам NCTS;

- здійснити позитивне оцінювання DG TAXUD та представників країн-учасниць NCTS.

Одним із важливих напрямків імплементації нової системи транзиту стало саме підготовка нормативно-правової бази, зокрема було прийнято протягом 2022 року:

- «Закон України від 15 серпня 2022 року № 2510-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони»;
- постанову Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 року № 1092 «Деякі питання реалізації положень Митного кодексу України щодо надання авторизацій»;
- наказ Міністерства фінансів України від 07.10.2022 № 325 «Про затвердження Порядку реалізації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту на території України» [33].

За перші місяці після імплементації нової системи транзиту суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України здійснили значний обсяг експортних операцій, коли Україна виступила як країна відправлення (рис. 2.2.).

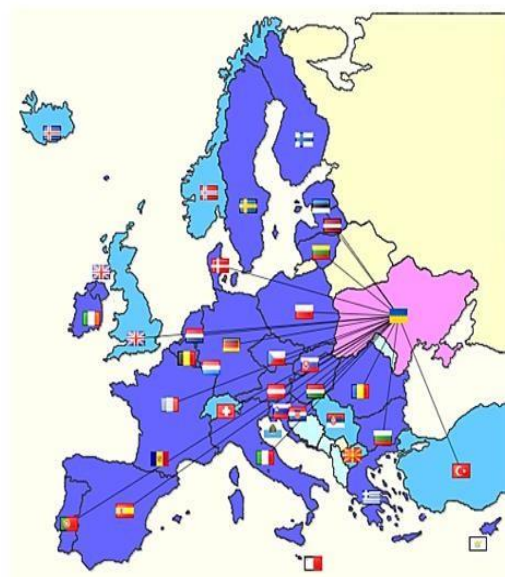
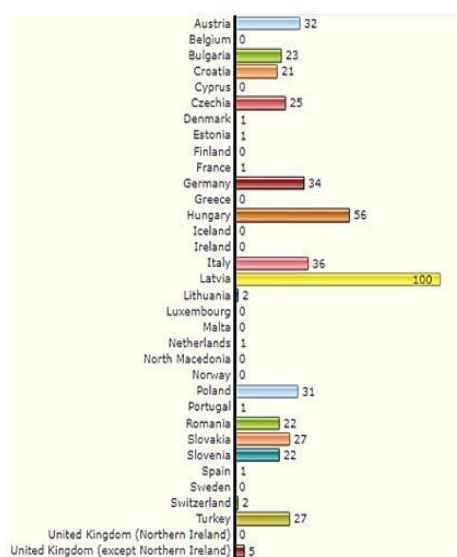

Рис. 2.2. Експортноорієнтовані операції України після імплементації NCTS в 2022 році

Джерело: складено автором на основі [35]

Таким чином, від початку повноцінного міжнародного застосування Конвенції про спільний транзит суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в рамках електронного митного декларування було оформлено більше 700 декларацій під процедурою спільного транзиту.

В 444 переміщеннях Україна виступала митницею відправлення, а в 264 випадках транзитне переміщення завершувалось в Україні, тобто зовнішньоекономічні операції здійснювались в рамках митного режиму «імпорт».

Георафія імпортних операцій представлена на рисунку 2.3.

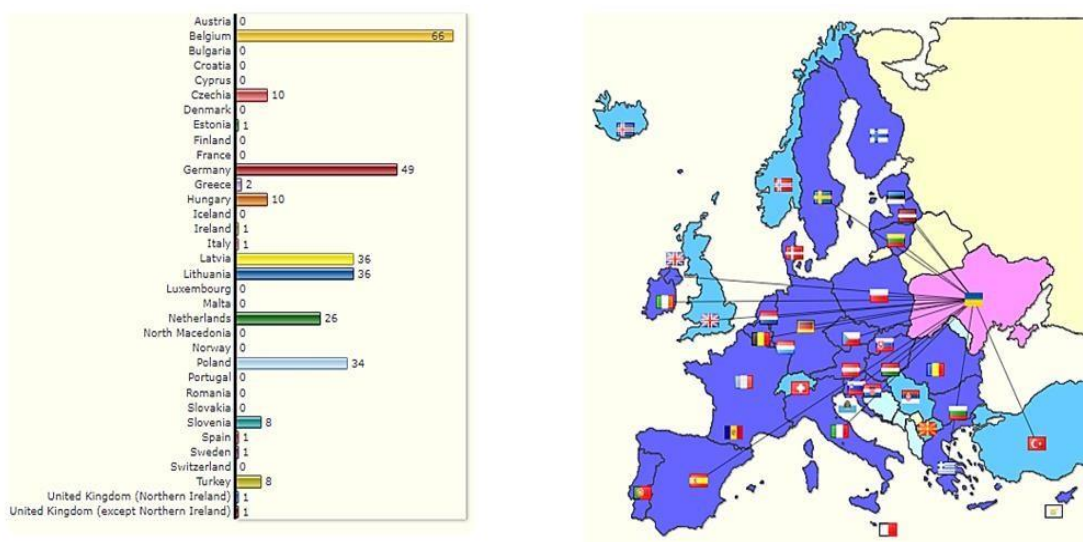

Рис. 2.3. Імпортноорієнтовані операції України після імплементації NCTS в 2022 році

Джерело: складено автором на основі [35]

Таким чином, проведена робота митних органів України в сфері удосконалення електронного митного декларування та імплементації новітніх програмних продуктів знайшли позитивні відгуки в декларантів та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Одним з таких індикаторів є опитування, яке проводить Європейська Бізнес Асоціація через визначення «Митного індексу».

Проведений аналіз дослідження ЕБА показав ріст Митного індексу до позначки 3.17 з можливих 5 балів. При чому, якщо досліджувати природу та складові цього індикатора, то експерти вважають найкращою ситуацією із протидією корупційним злочинам на митниці, а серед найгірших складових Митного індексу виявилось саме якість надання митних послуг. Востаннє досліджувався Митний індекс в 2020 році, коли значення цього кумулятивного показника склала 3,08 бали [36].

На якість надання митних послуг на митниці загалом вплинула ситуація з надзвичайним станом через протидію поширенню Ковід-19 та воєнним станом, який впроваджено з 24 лютого 2022 року і вже продовжено до лютого 2024 року.

Такі особливі умови вплинули на тренди митного адміністрування та надання митних послуг:

- здійснення усіх процедур з митного оформлення, декларування та митного контролю виключно на митних постах західних областей країни;
- імпорتنі та експортні операції, як загалом зовнішньоторговельний оборот країни зазнали значних впливів і динамічних змін;
- до процедур митного оформлення та декларування було застосовано спрощений підхід, особливо при розмитненні гуманітарних вантажів;
- застосування до зовнішньоекономічної діяльності особливих видів нетарифних обмежень та заборон, особливо щодо товарів і послуг з росії та білорусії та ін.

Не зважаючи на такі важкі операційні труднощі в роботі митних органів, «половина респондентів, а саме 52% оцінюють якість митних сервісів задовільно, тоді як 24% вважають її високою. Кількість незадоволених роботою митниці суттєво зменшилась з 43% у 2020 році до 24% у 2022 році» [36].

Потрібно також констатувати, що в 2022 році показник роботи органів митного оформлення та митного контролю, що здійснюють діяльність за принципом «єдиного вікна» дещо знизився. «Водночас більшість респондентів, зокрема 58% вважають її задовільною і тільки 8% незадоволені взаємодією держорганів у рамках роботи «Єдиного вікна» [36].

Негативні аспекти в задоволенні українського бізнесу роботою діджитал-продуктів, можуть бути пов'язані із побоюваннями в роботі митниць з 7 листопада 2023 року, а саме на виконання Плану гармонізації митного законодавства України до митного законодавства ЄС суттєво зміняться умови митного контролю та оформлення як імпорتنих, так і експортних вантажів.

Відомо, що українські суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, які не встигли до критичної дати 07.11.2023 р. скористатись можливостями і отримати відповідні спрощені підходи до митного оформлення і декларування товарів,

зокрема отримати статус авторизованого економічного оператора, будуть зобов'язані виконувати нові умови перетину митного кордону та розмитнення товарів, а саме пред'являти для здійснення належних митних процедур на відповідні митниці та митні пости, в зони митного контролю таких митних підрозділів.

«В ЕВА звертають увагу, що імпорتنі декларації типу ЕА, які дозволяли завершувати митне оформлення не доставляючи товар на митницю, будуть скасовані. Також з Митного кодексу України буде виключено положення, які дозволяли не пред'являти експортний вантаж митниці. Водночас у бізнес-спільноті констатують, що кількість компаній, які отримали спрощення, зростає дуже повільно, оскільки компанії не витримують критеріїв, передбачених для отримання статусу (зокрема, фінансові, необхідність змінювати системи обліку, що є досить затратною процедурою тощо). На думку Асоціації, така ситуація може означати, що більшість вантажів буде відправлено на повний огляд» [37].

Така негативна ситуація з імплементацією митного безвізу, виконанням договірних зобов'язань України перед європейськими партнерами, спричиняє до поглиблення діяльності всіх державних інституцій та зокрема Державної митної служби України в частині полегшеного переходу українського бізнесу на нові стандарти митного оформлення та електронного митного декларування.

2.2. Практика здійснення електронного митного декларування та його ефективність

В контексті розвитку електронного митного декларування в Україні надзвичайно важливою є ділянка роботи Державної митної служби України щодо покращення технічного оснащення процесів електронного декларування та інших процедур, які здійснюють митні інституції країни. Для виконання таких функціональних завдань в структурі ДМСУ був створений та успішно функціонує Департамент з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації.

Одним із важливих підсумків роботи цього Департаменту в 2022 році стала розробка та удосконалення програмно-інформаційних комплексів Єдиної автоматизованої системи митних органів України.

В умовах воєнного часу в Україні особливо гострою постала проблема швидкого і безбар'єрного митного пропуску гуманітарних вантажів, в тому числі швидке їх митне оформлення та декларування. Саме на виконання вимог постанови Кабінету Міністрів України від 01 березня № 174 «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану» (зі змінами) [38] Державною митною службою України було розроблено систему електронного декларування вантажів гуманітарної допомоги. Зокрема, фізичні особи чи суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності отримали можливість сформувати електронну митну декларацію для гуманітарної допомоги чи гуманітарного вантажу в Особистому кабінеті на Єдиному державному інформаційному веб-порталі «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» (<https://cabinet.customs.gov.ua>).

«Для цього таким особам необхідно ідентифікуватися за допомогою особистого кваліфікованого електронного підпису (КЕП) або будь-яким із засобів Інтегрованої системи електронної ідентифікації id.gov.ua. Також на офіційному сайті Офісу Президента України спільними зусиллями ІТ підрозділу Офісу Президента та Державної митної служби України створений електронний сервіс «Державна система гуманітарної допомоги», за допомогою якого е-декларацію для гуманітарного вантажу можна подати заздалегідь з будь-якої країни світу, у тому числі і нерезидентам.

Крім того, Державною митною службою України розроблено програмне забезпечення для впровадження інформаційного обміну з Офісом Президента України та Міністерством економіки України, яке дає змогу зазначеним вище органам влади України в режимі реального часу отримувати актуальну інформацію стосовно ввезення на митну територію вантажів з гуманітарною допомогою» [33].

Окремо слід наголосити і на роботі щодо розвитку інформаційних та технологічних рішень і в інших сферах надання митних послуг, зокрема щодо діяльності митних посередників. Так зокрема, на виконання положень наказу Міністерства фінансів України від 27 вересня 2021 року № 517 «Про деякі питання провадження митної брокерської діяльності» [39], досліджуванням Департаментом було розроблено та введено в дослідну експлуатацію програмно-інформаційний комплекс «Реєстр митних брокерів», затверджений наказом Державної митної служби України від 11.02.2022 № 88 «Про введення в дослідну експлуатацію програмно-інформаційного комплексу «Реєстр митних брокерів «Єдиної автоматизованої інформаційної системи Державної митної служби України» [40], що включає:

- реалізацію механізму подання заяв про надання, переоформлення, анулювання та зупинення дії дозволу на провадження митної брокерської діяльності через особистий кабінет Єдиного державного інформаційного веб-порталу «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» та автоматичний розгляд окремих їх типів;

- реалізацію інструментів ведення «Реєстру митних брокерів» в Єдиній автоматизованій інформаційній системі.

Оскільки митне оформлення та декларування – це процедури, які взаємопов'язані з іншими митними формальностями, то важливим є те, щоби всі програмні продукти різних митних формальностей функціонували також ефективно.

Саме тому протягом звітного періоду Департаментом з метою впровадження у митній справі новітніх, багатофункціональних, інформаційно-телекомунікаційних систем, що базуються на сучасних підходах у сфері інформаційних технологій, цифрових трансформацій і цифровізації, було розроблено модуль «Реєстр податкових повідомлень-рішень» Єдиної автоматизованої інформаційної системи», що введено в експлуатацію наказом Державної митної служби України від 30.10.2022 № 471 «Про введення в

дослідну експлуатацію модуля «Реєстр податкових повідомлень-рішень «Єдиної автоматизованої інформаційної системи».

Такий сучасний підхід дозволить підвищити ефективність митного контролю та його процедур в рамках інформаційної модуля «Митний аудит» та сприятиме підвищенню ефективності електронного митного декларування.

В 2022 році також велась робота щодо удосконалення автоматизованої системи митного оформлення «Інспектор», зокрема в частині покращення електронного митного декларування і запровадження спеціального Модуля супроводження автоматичного випуску митних декларацій та Модуля супроводження пільгового митного оформлення автомобілів.

Ефективне митне цифрове декларування не можливе без активної роботи митних органів щодо інформаційної взаємодії та обміном даними з іншими державними інституціями та суб'єктами господарської діяльності. Саме в 2022 році цей аспект діяльності митних органів знайшов значне розширення та активізацію.

В 2023-2024 роках робота митних органів щодо інформаційної взаємодії з іншими державними інституціями буде продовжена. Аналогічно як і буде удосконалено технічне забезпечення щодо функціонування митних органів в системі електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів (Trembita).

Якщо аналізувати обсяги електронного митного декларування в досліджуваному 2022 році, то загалом різними департаментами Державної митної служби України було прийнято та опрацьовано:

- 3 млн. 470 тисяч 562 електронних документів, в тому числі митних декларацій від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- 39 тисяч 115 гарантійних документів від незалежних фінансових посередників та інших суб'єктів митного посередництва;
- 908 звернень працівників ДМСУ до служби ServiceDesk тощо.

Відзначимо й те, що протягом 2022 року профільним Департаментом ДМСУ «забезпечено:

- цілодобовий моніторинг та підтримку функціонування інформаційної системи з приймання та обробки документів в електронному вигляді з питань митного оформлення та митного контролю (електронне декларування, прийом гарантійних документів, тощо);
- введення у цілодобовому режимі попередньої електронної інформації про операції міжнародного електронного перевезення від МСАТ та відправлення звітів про закриті книжки МДП, а також обмін інформацією з митними службами суміжних країн (Молдова, Білорусь, Грузія), міністерствами та іншими органами виконавчої влади, банківськими установами, Торгово-промисловою палатою;
- цілодобовий моніторинг та підтримку функціонування елементів ІТ-інфраструктури Держмитслужби (локальна обчислювальна мережа, відомча телекомунікаційна мережа, серверне та телекомунікаційне обладнання, сервіси тощо);
- моніторинг в цілодобовому режимі функціонування інженерної інфраструктури, що підтримує роботу ІТ-інфраструктури Держмитслужби (кондиціонери, джерела безперервного живлення, тощо), та параметрів навколишнього середовища у серверних та телекомунікаційних приміщеннях Держмитслужби (температура, вологість тощо)» [33].

Таким чином, проведені дослідження у сфері забезпечення та підтримки систем електронного митного декларування в Україні показав високу ефективність роботи, не зважаючи на складні умови роботи воєнного періоду.

2.3. NCTS в контексті підвищення результативності митного оформлення і контролю

NCTS як система митного оформлення та декларування матиме в наступні роки вирішальне значення як в Європі, так і в Україні. Саме тому

розглянемо деякі технологічні особливості здійснення електронного митного декларування через систему NCTS.

Процедурно для подання декларації в режим спільного транзиту необхідно здійснити вхід в систему, внести дані суб'єкта режиму та натиснути кнопку «Enter».

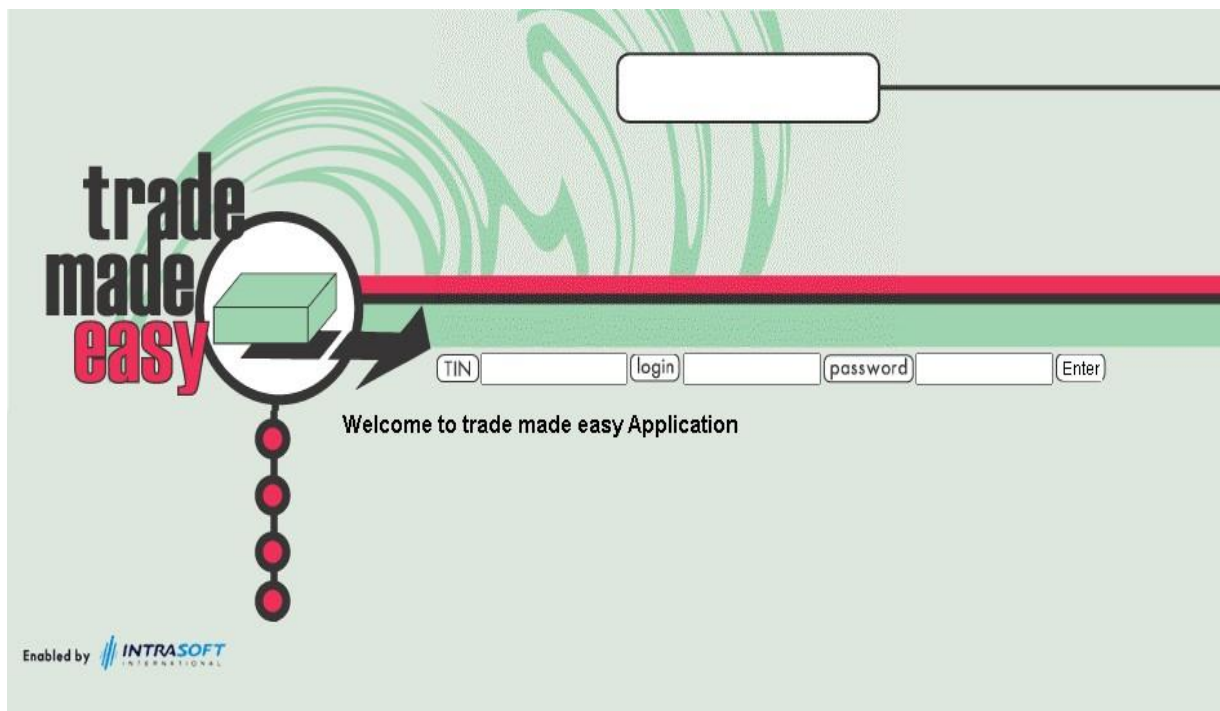

Рис. 2.6. Платформа для входження в NCTS

Джерело: складено автором на основі [41]

Досліджувана автоматизована система дозволяє сформувати різні типи митних декларацій в режимі простого чи розширеного пошуку. Так зокрема в рамках розширеного пошуку діалогове вікно має наступний вигляд.

trade made easy

Поточний користувач: eleni stamatoukou

help home

Управління декларацією

Простий пошук декларацій

Розширений пошук

LRN MRN Рівень пошуку Користувач

Поточний статус: Please select One Дата від: Дата до:

Тип транзитної процедури: Please select One Умова декларування: Нормальний Спрощений

Країна митниці відправлення: Please select One Митниця відправлення: Not Available

Країна призначення: Please select One Митниця призначення: Not Available

Включити заархівовані декларації

Подати Сброс

Enabled by INTRASOFT INTERNATIONAL

Рис. 2.8. Реквізити для первинного заповнення електронної митної декларацій в NCTS

Джерело: складено автором на основі [41]

У випадку внесення якихось помилкових інформаційних даних про поставку товару, його митне оформлення, декларант має змогу та програмні можливості змінити внесені дані чи взагалі відмінити внесену первинну митну декларацію.

Зміна даних митної декларації можлива лише до моменту її формального прийняття митницею чи митним постом.

Після процедури прийняття електронної митної декларації процедура внесення змін відбувається тільки шляхом відкликання поданої електронної митної декларації та через попередню покрокову інструкцію - подання нової митної декларації.

В залежності від особливостей здійснення експортно-імпоротної операції досліджувана автоматизована система дозволяє зберігати усі попередньо введені електронні митні декларації і при формуванні нової декларації автоматизована система дозволяє зробити вибір із сукупності митних декларацій, які подавались раніше. Ілюстрація такої платформи представлена на рисунку.

trade made easy Поточний користувач: eleni stamatoukou

help home

Найдено 194 записей

Оберіть сторінку для переходу 1

Сторінка 1 з 20.

Вхід	LRN	MRN	ТИП ДЕКЛАРАЦІЇ	Статус	Дата Статус	Дата подання	ПРОЦЕДУРА
1	UA_STAV_011	20UA100110100002E7	T1	AC	2020-06-30 14:03	2020-06-30 14:01	N
2	UA_STAV_003	20UA10011010000255	T1	AC	2020-06-30 13:00	2020-06-04 17:10	N
3	50005752023110003	20UA100110100009F9	T1UA	AC	2020-08-18 09:27	2020-08-18 09:26	S
4	50005752022310006	20UA10001010000BC5	T1UA	AC	2020-09-02 18:22	2020-08-10 09:48	N
5	50005752020910016	20UA100010100007C0	T1UA	AC	2020-07-27 17:30	2020-07-27 15:58	N
6	50005752019010022	20UA100110100004E5	T1UA	AC	2020-07-08 20:48	2020-07-08 20:47	S
7	50005752018210004	20UA100010100002C4	T1UA	AC	2020-06-30 11:29	2020-06-30 11:16	N
8	50005752017810007	20UA100010100002A0	T1UA	AC	2020-06-26 16:38	2020-06-26 16:34	N
9	50005752017810001	20UA10001010000267	T1UA	AC	2020-06-26 12:07	2020-06-26 12:06	N
10	50005752017510015	20UA10001010000216	T1UA	AC	2020-06-23 17:42	2020-06-23 10:58	N

Enabled by INTRASOFT INTERNATIONAL

Рис. 2.9. Діалогове вікно для вибору типу та формату електронної митної декларації в NCTS

Джерело: складено автором на основі [41]

Після вибору типу електронної митної декларації система дозволяє сформувати шаблон такої декларації.

trade made easy Поточний користувач: eleni stamatoukou

help home

Декларація

LRN: 50005752026710045

Дата декларації: 20200923

Тип транзитної процедури: Please select One

Місце декларації: Please select One

Код мови: Please select One

Місяць подання: Please select One

Код результату контролю при відправленні: []

Термін доставки: []

Місяць відправлення: Not Available

Місяць призначення: Not Available

Місяць транзиту: Not Available

Час прибуття: []

Підсумок по товарам

Всього товарів: []

Всього місць: []

Забільна маса бруто: []

Контейнер (и): []

Подати

Примітка: не оформлюйте більше однієї декларації одночасно

Рис. 2.10. Шаблон електронної митної декларації

Джерело: складено автором на основі [41]

У випадку недостатності даних в суб'єкта митних правовідносин, що здійснює електронне митне декларування він може після вибору шаблону такої майбутньої декларації сформулювати чернетку, в якій згодом внести додаткові відомості про товар, транспортний засіб, умови поставки та митного оформлення.

Декілька необхідних реквізитів автоматизована система підтягує самостійно через належну інформаційну взаємодію з іншими серверами чи базами даних державних інституцій, або ж генерує власноруч. Наприклад, поле «LRN» (Локальний довідковий номер) заповнюється автоматично системою, через присвоєння локального довідкового номера митної декларації окремого типу.

Якщо зовнішньоекономічна операція буде здійснюватись в зоні діяльності українських митних інституцій, то поле «Тип транзитної процедури» вноситься код національної транзитної процедури – «T1UA». В даному випадку тут вказується літерний символ України.

У поле «Місце декларації» кирилицею вноситься назва населеного пункту, у якому було заповнено митну декларацію окремого типу (наприклад, м. Тернопіль).

По назві населеного пункту є літерне обмеження, що полягає у внесенні не більше 35 графічних символів, що позначають таку адміністративно-територіальну одиницю в нашій країні.

Для позначення мови, на якій буде здійснене заповнення електронної митної декларації використовується аналогічний для країни код альфа-2. Таким кодом як для позначення країни так і мови заповнення є UA, який можна використати із випадального списку системи. Для позначення країни, куди поставляється товар при експортній операції кодом альфа-2 позначається відповідна країна та митниця призначення.

Досліджувана автоматизована система має також опцію формування нормальної та спрощеної умови декларування. Така формула застосовується тоді, коли суб'єкт декларування має статус авторизованого економічного

оператора, а відтак володіє необхідною сукупністю спрощень при проходженні митного контролю, митного оформлення та відповідно електронного декларування.

Доволі зручною та інформативною є система декларування інформації про товар. Так наприклад, у необхідне поле «Всього товарів» вноситься загальна кількість (обсяг) задекларованих товарів, товарних груп у електронній митній декларації окремого вибраного типу.

Поряд з цим, «в поле «Всього місць» вноситься загальна кількість місць з товарами, задекларованими у митній декларації окремого типу. Загальна кількість місць відповідає сумі кількості товарів в упаковці, кількості товарів без упаковки та кількості товарів, що перевозяться насипом/навалом за кожною з товарних позицій.

У поле «Загальна маса брутто» вноситься загальна маса брутто (у кілограмах) всіх задекларованих товарів з урахуванням упаковки (за виключенням контейнера та іншого транспортного обладнання) відповідно до товаросупровідних документів. Загальна маса брутто відповідає сумі маси брутто всіх задекларованих товарів.

Якщо значення маси брутто перевищує 1 кілограм та має дробову частину, вона округлюється в такий спосіб:

від 0.001 до 0.499 – до найближчого кілограма в бік зменшення; від 0.5 до 0.999 – до найближчого кілограма в бік збільшення.

Маса брутто, менша за 1 кілограм, зазначається у форматі десяткових чисел з точністю до трьох знаків після коми (наприклад, 0.654 для пакунку в 654 грами)» [41].

У випадку здійснення експортно-імпоротної чи транзитної операції за допомогою контейнерів, тоді на Порталі трейдера у поле «Контейнер (и)» вноситься відмітка шляхом проставляння символу «галочки». Відповідно жодних позначок не проставляємо, якщо така операція здійснюється без використання контейнерів.

В електронній митній декларації доволі ґрунтовно подається інформація про вантажовідправника та вантажоодержувача з усіма необхідними реквізитами, що засвідчують юридичну назву таких господарюючих суб'єктів, їх юридичних адрес тощо.

Окремим блоком при створенні електронної митної декларації подається інформація про транспортний засіб, який використовується для перевезення товару. Діалогове вікно має наступний вигляд.

Рис. 2.11. Інформація про транспортний засіб, що використовується для перевезення товару

Джерело: складено автором на основі [41]

При цьому, у «полі «Вид транспорту під час відправлення» із випадуючого списку обирається двозначний код виду транспорту, на/в якому безпосередньо розміщено задекларовані товари під час проведення митних формальностей у митниці відправлення.

У полі «Вид транспорту на кордоні» із випадуючого списку обирається двозначний код виду активного транспортного засобу, на/в якому буде здійснюватися перетин митного кордону під час переміщення задекларованих товарів до митниці призначення» [41].

Крім цього, формат митної електронної декларації передбачає ідентифікацію транспортного засобу в розрізі видів доставки за допомогою річкового чи морського транспорту, автомобільного чи залізничного, повітряного тощо.

Вказується також особливості реєстрації такого транспортного засобу, наявність причепів чи напівпричепів, якщо вони використовуються при перевезенні вантажів.

В формулярі митної декларації чітко вказується місце навантаження товару на транспортний засіб, а також ймовірні форми митного контролю, які можуть бути застосовані при такому переміщенні, наприклад митний огляд товару.

Аналогічний підхід застосовується для визначення Зони митного контролю, в яку прибуде транспортний засіб з товаром та результати митного контролю, які будуть застосовані при переміщенні через митний кодон держави.

Обов'язковим реквізитом митного оформлення та декларування товарів і транспортних засобів є наявність пломб, в тому числі гарантійних пломб. Опис такої форми митного забезпечення також проводиться у відповідних графах електронної декларації, разом з інформацією про пломби на контейнерах, причепах і напівпричепах.

Аналогічні дії декларанта мають місце при заповненні необхідної інформації про сертифікати чи інші товаросупровідні документи, що використовуються для митного оформлення такої зовнішньоекономічної операції.

У відповідних графах також відображається статус по тій чи іншій заповненій інформації, проведеній чи відкладеній контрольній процедур. Перелік відповідних аббревіатур, що відображають або позначають статус такої операції представлено в таблиці.

Таким чином, проведені дослідження особливостей створення та подання електронної митної декларації в рамках нової комп'ютерної системи транзиту NCTS дозволяють стверджувати, що формат таких декларацій дозволяє

достатньо зручно та швидко подати усю необхідну інформацію та відомості про зовнішньоекономічну операцію, по якій здійснюється митне оформлення та декларування, а контролюючому органу в такий самий спосіб забезпечити відповідність декларування товару і транспортного засобу вимогам українського та європейського митного законодавства.

Вважаємо, що повна імплементація NCTS в Україні навіть в такий складний для країни час дозволить розширити інформаційно-аналітичний обмін між українськими та європейськими митниками, посилити ефективність управління митними ризиками при митному оформленні та контролі, забезпечити належну ефективність усіх використовуваних форм митного контролю митними органами інших країн. І напевне найголовніша цінність імplementованої системи транзитних перевезень – це посилення митної безпеки зовнішньоторговельних операцій та сприяння розвитку глобальної торгівлі в Україні, Європі та світі.

Висновки до розділу 2

Митне законодавство України та Європейського Союзу в частині проведення процедур митного оформлення та декларування відображає ситуативні аспекти нової економічної реальності, та слугує орієнтиром для удосконалення митного адміністрування в цій сфері.

На сьогодні системні зміни в електронного митному декларуванні товарів і транспортних засобів кардинально змінили місію державних митних органів, надавши їм особливу роль у ланцюгу постачань, моніторингу законності зовнішньоекономічних операцій, сформували з митних органів центри сприяння розвитку міжнародної торгівлі та забезпечення конкурентоспроможності країн і компаній.

В умовах постковідної реальності в світі саме спрощення законної торгівлі вимагає простих, аналітично обґрунтованих, швидких і стандартних митних процедур і процесів, зокрема в сфері митного оформлення.

Не виключенням стала і Державна митна служба Україна, яка через відповідні профільні департаменти створюють необхідну нормативно-правову базу для полегшення та модернізації митного законодавство, створюють необхідні технічні та інформаційні умови для використання сучасних інструментів та технологій в сфері цифрового декларування товарів і транспортних засобів. Одним із таких важливих кроків є імплементація процедура спільного транзиту та використання NCTS (Нової комп'ютеризованої транзитної системи).

Ліва частина усіх необхідних кроків щодо запровадження в Україні «митного безвізу» зроблено, однак є ряд труднощів, з яким стикаються українські суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності та державні митні інституції, подолання яких пришвидшить процес імплементації. Саме тому вивчення зарубіжних практик використання діджитал-продуктів в сфері митного оформлення та декларування можуть допомогти безболісно пройти цей шлях.

РОЗДІЛ III

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНИХ МИТНИХ ПРАКТИК

Імплементація в Україні підходів цифрового митного декларування спонукає до вивчення зарубіжних практик митних органів різних країн світу, а особливо країн Європейського Союзу.

Нормативно-правове забезпечення митного оформлення товарів і транспортних засобів в ЄС сформовано в рамках модернізованого Митного кодексу Європейського Союзу. Саме в Офіційному віснику ЄС (Official Journal № L 145, of June 2008. р.1) було опубліковано рішення Європейського Парламенту та Ради ЄС № 450/2008 від 23.04.2008, якими безпосередньо оприлюднювався текст досліджуваного митного кодексу в модернізованому форматі, який сформував нормативно-правові контури для розвитку інформаційного обміну та взаємодію між митними інституціями країн ЄС, створив технічну платформу цифрового забезпечення митного оформлення та обміну цифровими митними документами.

Крім цього на рівні інших нормативно-правових актів, зокрема Директив Європейської комісії було сформовано на початку 21 століття засади для спрощення умов міжнародної торгівлі та відповідно формування діджитал митної сфери для митного контролю, що передбачала спрощення та впорядкування митних процесів і процедур шляхом застосування більш послідовної спрощеної технології з меншою кількістю положень та впровадження простих і доступних правил у формі електронних митних декларацій.

Дуже важливий крок в напрямі розвитку цифрової митниці був зроблений в ЄС в 2005 році, коли по своїй суті сформовано нормативно-правову базу для безпаперового документообігу в митній сфері та імplementовано електронний аналіз митних ризиків на сонові відповідних діджитал-продуктах, удосконалено обмін інформаційними базами даних на міждержавному рівні між митними,

прикордонними та іншими фіскальними інституціями. Саме починаючи з 2005 року майже весь обсяг митного декларування в Європейському Союзі перейшов з паперового на цифрови формат. Паперові носії митних декларацій стали особливими винятковими випадками в системі митного адміністрування ЄС.

Вже в розділі I Модернізованого Митного кодексу Європейського Союзу на програмовому рівні декларується підхід про всеосяжне розповсюдження електронного документообігу між країнами-членами співдружності.

Крім цього, європейські законотворці чітко задукоментували в основному митному законі співдружності факт приєднання до вимог і стандартів Кіотської конвенції про спрощення міжнародної торгівлі, де в тому числі вказано вимогу про проведення декларування товарів і транспортних засобів на основі попередньої декларації (entry summary declaration).

Такий тип митної декларації повинен бути поданий до митного органу в електронному вигляді. Винятково на паперових носіях можуть подаватись товаросупровідні та транспортні документи. Крім електронної форми декларування, в Європейському Союзі використовуються за аналогом з Україною також усна та письмова.

Окремий розділ 8 Модернізованого митного кодексу Європейського Союзу присвячено митному оформленню експортних операцій і зокрема вимога про обов'язковість формування електронної попередньої експортної декларації.

Отже, на законодавчому рівні в Європейському Союзі чітко сформований базис для розвитку діджитал-технологій в процесі митного оформлення та декларування товарів і транспортних засобів.

Сам же розвиток електронного митного адміністрування в ЄС та світі відбувався ще заздалегідь до описаних процесів. «Провідні митні служби світу (Німеччина, Франція, Японія, Китай, США, Канада) активно перейшли на сучасні електронні технології з 80-х рр. XX ст. З того часу там почалось поширення технології митного оформлення за принципом «віддаленого декларування», коли товари фактично перебувають в одному місці, а митне оформлення відбувається в іншому. Наприклад, механізм проходження митних формальностей в Японії

заснований на автоматизованій системі обробки відомостей, необхідних для митних цілей (NACCS), яка поділяється на повітряну (air-NACCS) і морську (sea-NACCS)» [15].

В процесі розвитку е-митниці в Європі ставились чіткі зрозумілі і осяжні цілі:

- розвиток глобалізаційних процесів на теренах Європейського Союзу;
- сприяння лібералізаційним трендам розвитку міжнародної торгівлі, зокрема через масштабне зростання її обсягів;
- забезпечення розвитку електронної комерції та діджитал процесів в митній сфері;
- повсюдне використання цифрових та інформаційних продуктів та технологій;
- забезпечення більш ефективних митних електронних послуг.

Крім європейських підходів до розвитку електронного митного адміністрування та декларування, варто відмітити і загальносвітовий тренд озвучених процесів. Зокрема, він знайшов відображення в нормативно-правових та програмних актах деяких міжнародних інституцій як от Світової організації торгівлі, Організації Об'єднаних Націй, Всесвітньої митної організації щодо розвитку цифровізації та впровадження інновацій у митному адмініструванні. Серед них варто виокремити наступні:

- затвердження та впровадження систем електронного документообігу;
- повсюдне використання цифрового підпису;
- вдосконалення систем управління митними ризиками;
- впровадження електронного митного декларування з майбутнім переходом до використання хмарних технологій;
- використання інноваційних способів отримання та обробки митної інформації;
- впровадження систем, що дозволяють отримувати всі необхідні дозвільні документи в електронному вигляді;

- створення цифрових платформ, що забезпечують безперервний та доступний логістичний зв'язок між країнами та митними органами.

Як бачимо, світова практика показує, що процес переходу на цифрові технології дає взаємовигідні результати як для суб'єктів господарювання в міжнародній торгівлі, так і для державних інституцій, які здійснюють контроль перетину кордону.

Українська практика створення е-митниці та імплементації світових цифрових технологій маз як позитивні, так і негативні висліди. До останніх слід особливо прискіпливо ставитись, щоби уникнути їх негативні тренди в майбутньому. До таких напрямків удосконалення е-митниці в Україні слід віднести:

- імплементація повного електронного митного оформлення та декларування товарів і транспортних засобів, що буде супроводжуватись повною діджиталізацією митних процесів, постійним митним оформленням, що передбачає повний цикл митних формальностей від протікання процесів із заповнення декларацій до відстеження проходження митних та товаросупровідних документів;
- підвищення ефективності електронної системи щодо відстеження вантажів, ідентифікації транспортних засобів, починаючи з місць розвантаження, перевантаження та до закінчення факту митного оформлення та декларування;
- удосконалення вітчизняної системи управління митними ризиками в частині автоматизації процесів генерування нових профілів митних ризиків;
- завершення усіх етапів та фаз впровадження нової компютеризованої системи транзиту, що базується на стандартах загальноєвропейської NCTS;
- налагодження міждержавної взаємодії між митними інституціями щодо цифровізації конкретних баз даних для контролю та боротьби з контрабандою та різноманітними незаконними трафіками;

- відлагодження з європейськими вимогами та стандартами цифрових систем запобіганню ухиленню від сплати митних платежів;
- імплементація стандартів щодо гармонізації е-документів електронної митниці з вимогами ЄС та введення Єдиного уніфікованого митного документу (SAD);
- використання штучного інтелекту в процесах митного оформлення, митного контролю, пошуку контрабанди та порушень митних правил;
- покращення цифрового регіонального співробітництва на рівні митних структур країн-сусідів;
- активне залучення наукових та навчальних закладів до розвитку цифрових технологій в митній сфері.

Висновки до розділу 3

Досвід європейських країн в сфері цифровізації митних процедур показав, що первинним в цьому процесі є належна законодавча база, яка на початку 21 століття була зреалізована через підготовку та схвалення Модернізованого Митного кодексу Європейського Союзу. Саме цей нормативно-правовий акт заклав підвалини для розвитку е-митниці загалом та електронного митного декларування зокрема.

Інститут електронної митниці в світовій парадигмі став відображенням розвитку цифрових технологій в багатьох сферах життя та вимогою часу.

Базова міжнародна митна інституція - Всесвітня митна організація (WCO) регламентує дефініцію «цифрова (електронна) митниця» як використання цифрових систем з метою забезпечення та гарантії сплати мит, контролю за потоком товарів, людей, транспортних засобів та грошей, а також захисту міжнародної торгівлі від злочинності.

Україна в унісон із світовими трендами також стала на рейки побудови діджитал-митниці, а саме на початковому етапі в нашій державі була

впроваджена інформаційно-комунікативна системи «Єдине вікно», яка використовувалась при митному оформленні товарів та у пунктах пропуску та представляє собою базу даних, що спрощує роботу службам контролю, так дозволяє за допомогою засобів автоматизації обмінюватись інформацією про вантаж; впровадження та використання відеофіксації на митному контролі; використання фотофіксації при митних перевірках; проведення автоматичного розподілу митних декларацій тощо.

Майбутнє ж цієї сфери знаходиться в площині впровадження цифрових технологій у всі процедури та формальності на митниці, а також широке використання технологій штучного інтелекту, хмарних технологій та «великих баз даних» та ін.

Розвиток цифрових технологій в митній сфері забезпечить можливість створення актуальних алгоритмів адміністрування роботи митних інституцій, що дозволить трансформувати митні органи в дієві сервісні служби, які допомагають усім суб'єктам митних правовідносин перетинати митні кордони.

ВИСНОВКИ

За наслідками представленого теоретико-прикладного наукового дослідження з проблем розвитку електронного митного декларування, маємо можливість зробити наступні узагальнення та пропозиції.

- Митне оформлення - це сукупність необхідних для перетину кордону країни процедур та формальностей, які повинні здійснити задіяні в цьому процесі суб'єкти митних правовідносин. Декларування товарів і транспортних засобів – це елемент системи митного оформлення, що представляє собою надання усієї необхідної інформації та відомостей для митних органів, що завершити процедури оформлення, контролю і випуску товару у вільний обіг.
- Військове вторгнення росії 24 лютого 2022 р. вплинуло на усі сфери життя суспільства та економіки країни, в тому числі на митну систему та сферу зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, відбулись значні трансформації в балансах експорту та імпорту товарів, географія експортно-імпортних операцій, закриття частини логістичних маршрутів, відправлення у простій або закритті частини митних переходів України з іншими країнами тощо.
- Воєнний стан та надзвичайний стан, що спричинений глобальною пандемією Ковід-19 відобразились загалом на соціально-економічній сфері країни, а отже спонукали державні органи влади до рішучих кроків щодо стабілізації життєдіяльності країни. Потребували таких змін і сфера здійснення митного оформлення та митного контролю, особливо щодо переміщення через митний кордон країни гуманітарних вантажів та допомоги постраждалим від війни громадянам.
- Протягом 2022-2023 років державні органи влади ухвалили ряд нормативно-правових актів, що спрощують порядок митного оформлення товарів, транспортних засобів (запровадження

стандартного та спрощеного способу), а й надають певні пільги для імпортерів. Спрощений порядок митного оформлення та декларування стосувався ввезення гуманітарної допомоги від донорів (іноземних фізичних або юридичних осіб). Декларування здійснювалось за декларативним принципом та без застосування митно-тарифних та паратарифних інструментів регулювання ЗЕД.

- У важкі часи війни України крім всього взяла на себе низку важливих міжнародних зобов'язань, зокрема щодо імплементації міжнародних угод та конвенцій в митній сфері. Так, з 1 жовтня 2022 року Україна офіційно приєднається до Конвенції про спільний транзит (NCTS) та спрощення формальностей з Євросоюзом, що носить назву «митного безвізу». Для того, щоб повністю приєднатися до Конвенції, Україна має використовувати в митній практиці стандарти NCTS, зокрема підходи щодо цифрового митного декларування. Позитивними моментами для вітчизняних бізнесментів у сфері ЗЕД є те, що вони зможуть використати єдину цифрову митну декларацію та адміністративний документ при переміщенні вантажу з будь-якої точки Європи до України та назад, перетинаючи кілька кордонів усередині європейської зони, а також держав-членів Європейської асоціації вільної торгівлі.
- Майбутні тренди удосконалення митного адміністрування в Європейському Союзі та Україні пов'язані із активним розвитком цифрових технологій, які повинні об'єднати комп'ютерні програмні діджитал-продукти митних інституцій з інформаційними митними технологіями іноземних партнерів. Об'єктивною необхідністю постає створення такого підходу, який у межах цифрової трансформації економіки посприє досягненню максимальних економічних ефектів застосування цифрових процедур митного контролю і оформлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495 – VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
2. Постанова КМУ від 21.05.2012 №450 «Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2012-%D0%BF#Text>
3. Герчаківський С.Д. Митна справа. Навчальний посібник. Тернопіль: Вектор, 2020. 316 с.
4. Герчаківський С.Д. Митне адміністрування. Навчально-метод. посібник. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ЗУНУ», 2020. 352 с.
5. Постанова КМУ від 23.05.2012 №467 «Про затвердження вичерпного переліку підстав, за наявності яких може проводитись огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення митними органами України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/467-2012-%D0%BF>
6. Постанова КМУ від 21.05.12 №436 «Про затвердження переліків товарів, на які встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2012-%D0%BF#Text>
7. Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні: монографія / за ред. д.е.н., професора А.І. Крисоватого. Тернопіль: Університетська думка, 2020. 414 с.
8. Наказ Мінфіну України від 30.05.2012 №631 “Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа”. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/327827___686476
9. Наказ Мінфіну України від 31.05.2012 №657 «Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1669-12#Text>

10. Герчаківський С.Д., Герчаківська О.Я. Фіскально-правовий моніторинг судового розгляду справ про митні правопорушення. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 3. С.34-44.
11. Сидорович О.Ю., Герчаківський С.Д. Інформаційне забезпечення митної справи України в контексті цифрової стратегії розвитку суспільства. *Світ фінансів*. 2021. № 1. С.210-226.
12. Дорофєєва Л. М. Європейський вектор розвитку української митниці: монографія. Дніпро : УМСФ, 2019. 448 с.
13. Класифікатор типів декларацій : затверджений наказом Міністерства фінансів України. URL: Система інформаційно-правового забезпечення ЛІГА:ЗАКОН, Інтелектуальна платформа 9.1.5© Інформаційно-аналітичний центр «ЛІГА», ТОВ «ЛІГА ЗАКОН».
14. Наказ ДМСУ від 18.10.2006 N 907 «Про затвердження Концепції створення, упровадження і розвитку системи електронного декларування товарів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0907342-06#Text>
15. Шевчук О.М., Милейко К.С. Електронне декларування товарів при переміщенні через митний кордон України: проблеми правореалізації. *Право і суспільство*. 2019. №3. С. 117-123.
16. Муратов І. Із впровадженням електронного декларування ми входимо на якісно новий рівень митного контролю і оформлення. *Митниця*. № 5 (78). 2011. С. 14–18.
17. Шталь Т.В. «Електронна митниця» – якісно новий етап надання митних послуг в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер. : Економічні науки*. 2013. № 1. С. 101–105.
18. Пархоменко В.П., Ігнат'єва О.В. «Процеси введення електронного митного декларування в Україні». *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2013. № 4(193).
19. Воробець В.Є. Електронне декларування товарів при перетині митного кордону. *Економіка та митно-правові відносини*. 2017. Випуск 1.

- 20.Савостін М.М. Електронне декларування – шлях до вдосконалення та реформування митної справи в Україні. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2012. № 14 (185).
- 21.Коляда С. П., Рябой В. І. Удосконалення е-митниці – запорука розвитку митної справи в Україні. *Бізнес інформ*. 2016. №3. С.238-243.
- 22.Гапонюк М. А., Бороденко Т. М. Трансформація митниці: фактори появи електронної митниці. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. №26. С. 54-62.
- 23.Про Концепцію інтегрування системоутворюючих компонентів технічних та спеці-альних засобів митного контролю з автома-тизованою системою митного оформлення Держмитслужби України (Наказ Державної митної служби України). №191. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0191342-12#Text>
- 24.Микуляк О.В., Рєпіна Н.В. Концептуальні аспекти розвитку електронної митниці в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2022 №12-13. С. 81-86.
- 25.Микуляк О.В., Стефанишин Р. Впровадження інформаційних технологій у митну практику України. *Світ фінансів*. 2019. №4. С. 53-66.
26. Резнік Н., Становий О. Конвенція про процедуру спільного транзиту – «спільний транзит» чи додаткові ускладнення для митної системи України. *Молодий вчений*. 2022. №11. С.108-113.
- 27.Авраменко Н. Л., Дорошенко Т. М., Матвєєв М. Е. Проблеми митного контролю в контексті європейської інтеграції України. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 55–60.
28. Що означає «митний безвіз» для українського бізнесу та як він працюватиме. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/215484_shcho-oznacha-mitniy-bezvz-dlya-ukranskogo-bznesu-ta-yak-vn-pratsyuvatime
- 29.Митний безвіз: про що насправді йдеться. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/mitniy-bezviz-pro-shcho-naspravdi-ydetsya.html>

30. Годяк А. І., Ілюшик О. М., Павлович-Сенета Я. П. Митне право України : навч. посібн. Львів : СПОЛОМ, 2017. 308 с.
31. Комаров О. В. Механізми адміністрування митних ризиків в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності : дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 ; Університет митної справи та фінансів. Дніпро, 2017. 198 с.
32. Комчатних О. В. Інноваційний розвиток транспортної системи України. *Управління проектами, системний аналіз і логістика. Серія «Економічні науки»*. 2016. Вип. 16. С. 41–46.
33. Звіт про результати роботи Державної митної служби України за 2022 рік. Електронний ресурс.
34. Закон України від 30 серпня 2022 року № 2555-IX «Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-20#Text>
35. Електронна карта транзитного руху ЄС та окремих країн спільного транзиту. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/mrn/transit_emap.jsp?Lang=en
36. Митний індекс в 2022 році. URL: <https://eba.com.ua/tretyna-kompanij-mayut-problemy-z-koryguvannyam-mytnoyi-vartosti-opytuvannya-eva>
37. Що змінює євrogармонізація митного законодавства. URL: https://buh.ligazakon.net/analitics/222959_shcho-zmnyu-vrogarmonzatsya-mitnogo-zakonodavstva
38. Постанова Кабінету Міністрів України від 01 березня № 174 «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-%D0%BF#Text>
39. Наказ Міністерства фінансів України від 27 вересня 2021 року № 517 «Про деякі питання провадження митної брокерської діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1672-21#Text>

40. Наказ Державної митної служби України від 11.02.2022 № 88 «Про введення в дослідну експлуатацію програмно-інформаційного комплексу «Реєстр митних брокерів «Єдиної автоматизованої інформаційної системи Державної митної служби України». URL: https://mof.gov.ua/uk/decrees_2022-560
41. Методичні рекомендації щодо заповнення митної декларації окремого типу у вигляді структурованого електронного повідомлення. URL: <https://www.bing.com/search?pglt=43&q=>
42. Import Control System 2 (ICS2). European Commission. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/customs-4/customs-security/import-control-system-2-ics2-0_en.
43. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу: Регламент, Міжнародний документ, Кодекс от 09.10.2013 № 952/2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/984_009-13#n980.
44. Entry Summary Declaration – ENS. URL: <https://logisticselearning.com/entry-summary-declaration>
45. Резнік Н., Вербівський С. Митне регулювання логістичних процесів в умовах цифровізації. Молодий вчений. 2022. №12. С. 117-121.
46. Nadiia Reznik, Alona Zahorodnia, Lyudmyla Chornenka. Analysis of the logistics component of the economic security system of enterprises. *International Journal of Innovative Technologies in Economy*. 2021. 4(36).
47. Reznik Nadiia, Hrechaniuk Liudmyla. «Justification of measures to improve the efficiency of logistics system management», AIP Conference Proceedings 2413, 040002 (2022).
48. Reznik N.P. Logistics: heading guide / National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Kyiv, 2021. 146 p.
49. Митне оформлення товарів на період воєнного стану: ключові новації для бізнесу. Asters Law. URL: https://www.asterslaw.com/ua/press_center/

publications/mitne_oformlennya_tovariv_na_period_voennogo_
stanu_klyuchovi_novatsii_dlya_biznesu/

50. Митний кодекс Співтовариства: Регламент (ЄС) № 952/2013 Європейського парламенту і Ради: від 9 жовтня 2013 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text
51. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n10752>
52. Які нововведення діють на Митниці в умовах війни. The Page. URL: <https://thepage.ua/ua/experts/yakinovovvedennya-diyut-na-mitnici-v-umovah-vijni>
53. Які процеси спрощує «митний безвіз» України з ЄС і хто може ним скористатися. Delo.ua. URL: <https://delo.ua/business/yaki-procesi-sproshhuje-mitnii-bezviz-ukrayini-z-jes-i-xto-moze-nim-skoristatisya-404360/>